

УДК 378.147:004+53]:316.6:159.923.2
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-3-45>

Дар'я ТІНЬКОВА,
orcid.org/0000-0002-4771-6124
докторка філософії,
старша викладачка кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна) tinkovads@yu.cdu.edu.ua

Анна ТКАЧЕНКО,
orcid.org/0000-0002-5326-1840
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фізики
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна) av_tkachenko7@ukr.net

Людмила КУЛИК,
orcid.org/0000-0001-8636-358X
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фізики
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна) kulyk1211@gmail.com

НАСКРІЗНЕ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ТА ФІЗИКИ В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто проблему формування навичок ненасильницького спілкування у майбутніх учителів інформатики та фізики в умовах фахової підготовки. Актуальність дослідження зумовлена сучасними трансформаціями освітнього середовища, впровадженням ідей інклюзивної освіти, педагогіки партнерства та зростанням вимог до емоційно-етичної компетентності педагога. Проаналізовано наукові підходи до розуміння сутності ненасильницької комунікації та її ролі у професійній діяльності вчителя. Узагальнено основні концептуальні моделі ненасильницького спілкування та визначено їх потенціал для використання у процесі підготовки майбутніх педагогів. Обґрунтовано доцільність застосування педагогічної (емпатійної) моделі як теоретичної основи формування комунікативних умінь.

Особливу увагу приділено реалізації наскрізного підходу до формування навичок ненасильницького спілкування, який передбачає поетапне поєднання теоретичної, методичної та практичної підготовки. Розкрито зміст кожного етапу: теоретичного – спрямованого на засвоєння базових знань і понять; методичного – орієнтованого на трансформацію знань у педагогічні стратегії та моделювання професійних ситуацій; практичного – пов'язаного із застосуванням сформованих умінь у реальному освітньому середовищі під час педагогічної практики. Описано ефективні методи розвитку комунікативних навичок, зокрема використання «Я-повідомлень», методу «накладання», емпатійного слухання та відкритих запитань.

Доведено, що системна інтеграція зазначених підходів у зміст фахових дисциплін і педагогічної практики сприяє формуванню емпатії, розвитку рефлексії та здатності до конструктивної взаємодії. Підкреслено, що сформовані навички ненасильницького спілкування є важливою умовою створення психологічно безпечного освітнього середовища та підвищення ефективності професійної діяльності майбутнього вчителя.

Ключові слова: ненасильницьке спілкування, майбутні вчителі, фахова підготовка, педагогічна комунікація, емпатія, емоційно-етична компетентність, педагогіка партнерства.

Daria TINKOVA,

orcid.org/0000-0002-4771-6124

PhD,

Senior Lecturer at the Department of Automation and Computer-Integrated Technologies
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine) tinkovads@yu.edu.ua

Anna TKACHENKO,

orcid.org/0000-0002-5326-1840

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physics
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine) av_tkachenko7@ukr.net

Liudmyla KULYK,

orcid.org/0000-0001-8636-358

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physics
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine) kulyk1211@gmail.com

INTEGRATED DEVELOPMENT OF NONVIOLENT COMMUNICATION SKILLS IN PRE-SERVICE COMPUTER SCIENCE AND PHYSICS TEACHERS WITHIN THE FRAMEWORK OF PROFESSIONAL TRAINING

The article examines the problem of developing nonviolent communication skills in future teachers of computer science and physics within the framework of professional training. The relevance of the study is обусловлена contemporary transformations in the educational environment, the implementation of inclusive education ideas, partnership pedagogy, and the growing requirements for teachers' emotional and ethical competence. Scientific approaches to understanding the essence of nonviolent communication and its role in professional pedagogical activity are analyzed. The main conceptual models of nonviolent communication are generalized, and their potential for application in teacher training is determined. The expediency of applying the pedagogical (empathic) model as a theoretical basis for the formation of communicative skills is substantiated.

Particular attention is paid to the implementation of a comprehensive (integrated) approach to the development of nonviolent communication skills, which involves the consistent combination of theoretical, methodological, and practical training. The content of each stage is revealed: the theoretical stage, aimed at mastering basic knowledge and concepts; the methodological stage, focused on transforming knowledge into pedagogical strategies and modeling professional situations; and the practical stage, associated with the application of acquired skills in a real educational environment during teaching practice. Effective methods for developing communicative skills are described, including the use of «I-messages», «feedback sandwich» method, empathic listening, and open-ended questions.

It is proved that the systematic integration of these approaches into the content of professional disciplines and teaching practice contributes to the development of empathy, reflection, and the ability to engage in constructive interaction. It is emphasized that the formed nonviolent communication skills are an important condition for creating a psychologically safe educational environment and improving the effectiveness of future teachers' professional activity.

Key words: nonviolent communication, future teachers, professional training, pedagogical communication, empathy, emotional and ethical competence, partnership pedagogy.

Постановка проблеми. Сучасні трансформації освітнього середовища, зокрема впровадження ідей інклюзивної освіти, педагогіки партнерства та гуманістичної парадигми навчання, зумовлюють необхідність підготовки вчителя нового типу, здатного до ефективної міжособистісної взаємодії. Особливої актуальності набуває розвиток навичок ненасильницького спілкування як інструменту конструктивного розв'язання конфліктів, формування безпечного освітнього середовища та підтримки емоційного благополуччя учнів. У фахо-

вій підготовці майбутніх учителів інформатики та фізики ця проблема часто залишається недостатньо реалізованою, оскільки акцент традиційно робиться на предметно-методичній складовій.

Актуальність дослідження посилюється вимогами Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти (Професійний стандарт, 2024), відповідно до якого однією з ключових трудових функцій педагога є партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу. Реалізація цієї функції безпосередньо пов'язана з розвитком

емоційно-етичної компетентності, що передбачає здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу.

Зміст зазначеної компетентності охоплює знання методів ведення діалогу й полілогу, технік усвідомленого та емпатичного слухання, принципів ненасильницької та безконфліктної комунікації, а також розуміння впливу стереотипів і упереджень на побудову взаємодію. Водночас здобувач вищої освіти – майбутній вчитель має володіти вміннями організувати діалог і полілог на засадах поваги до прав людини та суспільних цінностей, застосовувати методики емпатичного слухання у процесі обговорення освітніх і життєвих проблем, запобігати виникненню конфліктів в освітньому середовищі.

Важливим аспектом є також здатність майбутнього педагога здійснювати комунікацію на засадах культури діалогу, визначати прояви неконструктивної взаємодії та адекватно реагувати на них, уникаючи дій і рішень, що можуть негативно вплинути на перебіг явних чи прихованих конфліктів або спричинити їх загострення. Таким чином, розвиток навичок ненасильницького спілкування виступає не лише складовою професійної підготовки, але й необхідною умовою відповідності майбутнього вчителя сучасним нормативним вимогам і стандартам педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. У наукових джерелах останніх років проблематика розвитку навичок ненасильницького спілкування в освіті привертає значну увагу дослідників. Так, у публікації Басюк Н. В. (Басюк Н. В., 2024) розглядається метод ненасильницького спілкування як засіб розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи, підкреслюючи, що такий підхід сприяє формуванню педагогіки партнерства й емпатійної взаємодії з учнями. Дослідження Миколайчука А. В. (Миколайчук А. В., 2022) акцентує на застосуванні методу ненасильницького спілкування для створення безпечного інклюзивного середовища, що особливо важливо в сучасних умовах різноманітності класів. У роботах Nosek M., Gifford E. та Kober B. (Nosek M., Gifford E., Kober B., 2014) показано, що після впровадження тренінгу з ненасильницького спілкування у студентів підвищується рівень емпатійних здібностей, що сприяє кращій співпраці та розумінню оточення. Значну увагу в наукових публікаціях (Чумак Л. М., 2022, Шевченко Т. Л., 2023) також приділено ролі емпатії як ключового механізму комунікації педагогів із учнями в умовах соціальних та психологічних викликів сучасності. Однак розвиток навичок ненасильницького

спілкування майбутніх учителів фізики та інформатики є недостатньо дослідженим, що й зумовило вибір теми.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та практичне висвітлення процесу наскрізного формування навичок ненасильницького спілкування у майбутніх учителів інформатики та фізики в умовах фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній літературі (Розенберг М., 2020, Роджерс К., 2021, Ван дер Колк, 2014) розвиток навичок ненасильницького спілкування розглядається як багатоаспектний процес, що ґрунтується на низці концептуальних моделей. Кожна з них відображає специфічні механізми комунікативної взаємодії та має відповідне наукове підґрунтя (табл. 1).

Аналіз цих підходів дозволяє зробити висновок, що для підготовки майбутніх учителів фізики та інформатики найбільш релевантною є педагогічна модель, оскільки вона інтегрує емпатійний розвиток із формуванням здатності до конструктивного діалогу та полілогу в освітньому процесі. Саме вона слугує основою для поетапного формування навичок ненасильницького спілкування у студентів, що навчаються за освітньо-професійними програмами Середня освіта (Фізика, інформатика), Середня освіта (Інформатика) у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького і логічно реалізується через три взаємопов'язані етапи: теоретичний, методичний та практичний.

Перший етап розвитку навичок ненасильницького спілкування у студентів майбутніх учителів фізики та інформатики має на меті забезпечити фундаментальне розуміння теоретичних засад емпатійної взаємодії та алгоритмів комунікації. У межах цього етапу студенти знайомляться з різними концептуальними моделями ненасильницького спілкування, зокрема базовою моделлю М. Розенберга (Розенберг М., 2020), що передбачає послідовність спостереження, вираження почуттів, визначення потреб і формулювання прохання, педагогічною моделлю К. Роджерса (Роджерс К., 2021), яка акцентує увагу на емпатії як ключовій професійній якості педагога, та когнітивно-поведінковими підходами (Nosek M., Gifford E., Kober B., 2014), що дозволяють усвідомлювати взаємозв'язок думок і емоцій та трансформувати дисфункційні автоматичні установки у конструктивні комунікативні стратегії. Теоретичне навчання інтегрується через навчальні дисципліни «Шкільний курс інформатики та методика його викладання», «Шкільний курс фізики та методика його викладання», «Основи інклюзивної

освіти», «Педагогіка» та «Психологія», що дозволяє студентам поєднувати загальнонаукові знання з практичними підходами до навчання конкретних дисциплін. У курсі «Шкільний курс інформатики та методика його викладання» студенти аналізують педагогічні кейси, пов'язані з організацією навчальної діяльності, де учні мають різний рівень підготовки, відпрацьовують застосування техніки «Я-повідомлення» (Басюк, 2024) замість директивних зауважень та моделюють діалоги, що включають відкриті запитання для стимулювання когнітивної активності та суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Практичні проекти включають створення навчальних модулів або інтерактивних вправ, де учні можуть колективно обговорювати помилки та шукати конструктивні шляхи їх виправлення без оцінювального тиску. У межах курсу «Шкільний курс фізики та методика його викладання» акцентовано увагу на специфіку комунікації під час пояснення складних фізичних явищ та процесів, де учні часто відчують емоційне напруження через складність сприйняття теоретичного матеріалу. Студенти відпрацьовують комунікацію у форматі «Я-повідомлення», наприклад: «Я помітив, що результат вимірювання не збігається з очікуванням. Давай разом перевіримо кроки експерименту», що допомагає уникнути критики та заохочує учня до спільного аналізу результату. Практичні проекти передбачають створення методичних схем проведення лабораторних робіт із елементами взаємопідтримки між учнями, що формує навички емпатійного керування групою динамікою. Дисципліна «Основи інклюзивної освіти» дозволяє студентам зрозуміти різноманітність потреб учнів, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами, та навчитися адаптувати навчальний матеріал і комунікацію до різного

рівня сприйняття. Студенти розглядають кейси, де необхідно уникати категоричних зауважень і будувати конструктивні взаємини, розробляють сценарії інклюзивних уроків із використанням «Я-повідомлень» та відкритих запитань, наприклад: «Я бачу, що тобі потрібно більше часу для виконання завдання. Пропоную разом знайти спосіб його спростити» або «Як би ти вирішив цю задачу?». Таким чином, перший етап теоретичної підготовки забезпечує студентам не лише знання про алгоритми ненасильницького спілкування та принципи емпатійної взаємодії, а й практичні навички моделювання педагогічних ситуацій, підготовки інтерактивних уроків і проектів, що формують основу для подальшого розвитку методичних і практичних компетентностей у сфері ненасильницького спілкування.

Другий етап розвитку навичок ненасильницького спілкування у майбутніх учителів фізики та інформатики є методичним і спрямований на трансформацію теоретичних знань у конкретні педагогічні стратегії, які можна застосовувати в класі та під час виховної діяльності. На цьому етапі студенти вчать не лише розуміти, як будувати конструктивний діалог і застосовувати алгоритм «спостереження → почуття → потреби → прохання», але й практично відпрацьовувати його у різних освітніх ситуаціях, моделюючи комунікацію з учнями та колегами. Центральним методом цього етапу є метод «накладання» (англ. *Sandwich method / Feedback sandwich*, Parkes J., 2013), що передбачає одночасне поєднання позитивної оцінки діяльності учня та делікатного окреслення аспектів, які потребують удосконалення, без застосування категоричної критики. Студенти навчаються формулювати свої зауваження через метод «накладання», наприклад: «Ти добре розкрив теоретичну частину теми

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей ненасильницького спілкування

Концептуальна модель	Ключові представники	Домінантний механізм та фокус дослідження
Базова модель	М. Розенберг	Алгоритмізація комунікативного акту за схемою: спостереження → почуття → потреби → прохання. Орієнтація на безцінне сприйняття та емпатію
Педагогічна (емпатійна)	К. Роджерс	Емпатія як стрижнева професійна якість педагога. Побудова довірливих відносин на засадах гуманізму та прийняття індивідуальності учня
Когнітивно-поведінкова	А. Бек, А. Елліс	Взаємозв'язок когнітивних установок із емоційними реакціями. Трансформація дисфункційних автоматичних думок у адаптивні стратегії спілкування.
Кризова	Б. Ван дер Колк	Комунікація в умовах травми та стресу. Акцент на забезпеченні психологічної безпеки та врахуванні психотравмуючих факторів.
Цифрова	Г. Рейнгольд, Ш. Теркл	Специфіка віртуальної взаємодії, етика онлайн-спілкування та запобігання комунікативним деформаціям у цифровому середовищі

і видно, що розібрався в матеріалі. Водночас у практичних завданнях є помилки в обчисленнях, на які варто звернути увагу. Загалом робота хороша, і якщо виправиш ці моменти – результат буде відмінний». Така практика дозволяє уникати конфліктів, підтримувати мотивацію учнів і створювати атмосферу взаємоповаги.

У межах курсів «Шкільний курс інформатики та методика його викладання», «Шкільний курс фізики та методика його викладання» студенти моделюють та проєктують уроки з урахуванням різного рівня підготовки учнів, розробляють навчальні проєкти та вправи, де передбачено колективне обговорення помилок і використання відкритих запитань для стимулювання самостійного мислення. Важливим компонентом є рольові ігри, у яких студенти відпрацьовують комунікацію у стресових або конфліктних ситуаціях, наприклад, коли учень припустився помилки у коді або не дотримався правил групової роботи. Студенти вчать застосовувати емпатійне слухання, спокійно відображати свої спостереження, визначати потреби учня та формулювати прохання, що допомагає вирішити проблему без застосування авторитарних методів.

У освітній компоненті «Шкільний курс фізики та методика його викладання» методичний вектор фахової підготовки спрямований на розвиток у студентів здатності до пояснення складних фізичних понять і проведення лабораторних робіт, де учні часто стикаються з емоційним напруженням через складність матеріалу. Студенти відпрацьовують методику конструктивної комунікації у лабораторії, наприклад, під час перевірки експериментальних результатів або пояснення фізичних явищ. Вони застосовують «Я-повідомлення» та метод «накладанця», формулюючи коментарі так, щоб підкреслити досягнення учня і водночас спрямувати його на виправлення помилок. Практичні завдання для самостійної роботи студентів включають моделювання уроків і розробку схем проведення лабораторних робіт із елементами взаємопідтримки та спільного аналізу результатів, що сприяє розвитку навичок емпатійного керування груповою динамікою в освітньому процесі.

Освітня компонента «Основи інклюзивної освіти» дозволяє студентам – майбутнім вчителям фізики та інформатики навчитися адаптувати комунікацію до різних освітніх потреб учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Вони розробляють сценарії уроків та виховних заходів, де передбачено використання активності «Я-повідомлення», відкритих запитань та підтримуючих стратегій взаємодії. Наприклад, у ситу-

ації, коли учень відстає у виконанні завдання, студент формулює: «Я помітив, що тобі складно виконати цей етап самостійно, пропоную обговорити разом, як можна спростити завдання або розбити його на кроки». Крім того, студентам пропонується розробляти інтегровані проєкти, у яких застосовуються елементи інклюзивної педагогіки та ненасильницького спілкування, наприклад, групова робота, де кожен учень отримує підтримку та можливість висловити свою думку, а зауваження від педагога завжди формулюються конструктивно та емпатійно.

Таким чином, другий етап методичної підготовки студентів – майбутніх вчителів фізики та інформатики забезпечує перехід від теоретичних знань до конкретних педагогічних дій, кейсів, формує навички застосування методів «накладанця», «Я-повідомлення», емпатійного слухання та відкритих запитань у реальних освітніх і виховних ситуаціях. Студенти набувають умінь проєктувати та моделювати уроки і виховні заходи, адаптувати комунікацію до індивідуальних потреб учнів, створювати психологічно безпечне середовище та ефективно управляти груповою динамікою, що закладає основу для практичного закріплення навичок ненасильницького спілкування на наступному, практичному етапі професійної підготовки під час проходження педагогічної практики у ЗЗСО.

Третій етап розвитку навичок ненасильницького спілкування у студентів – майбутніх учителів фізики та інформатики відбувається під час навчальної практики, коли вони переходять від теоретичного та методичного моделювання до реальної педагогічної взаємодії з учнями та колегами. Під час навчальної практики студенти закріплюються за конкретними класами та отримують можливість застосувати набуті знання і методи у різноманітних освітніх ситуаціях, оцінюючи реакції учнів і, відповідно, адаптуючи власну поведінку. Важливою складовою навчальної педагогічної практики є складання психологопедагогічної характеристики класу, що передбачає не лише формальний опис успішності, а й аналіз емоційного клімату, особливостей міжособистісної взаємодії та прихованих потреб учнів, які часто стають причиною конфліктної поведінки. Спостерігаючи за роботою досвідчених педагогів, студенти аналізують використання різних комунікативних стратегій, зокрема ефективність методу «Я-повідомлення» та «накладанця», умінь підтримувати діалог у стресових ситуаціях та стимулювати навчальну активність без застосування тиску чи критики.

У межах виховних і позаурочних заходів під час навчальної педагогічної практики у ЗЗСО студенти відпрацьовують застосування «Я-повідомлення» у різних ситуаціях, наприклад: *«Я помітив, що під час обговорення теми група не змогла зосередитися. Пропоную на декілька хвилин сконцентрувати увагу на завданні, щоб усі мали можливість висловитися»*, або: *«Мені приємно, що ти проявив ініціативу у проекті, водночас деякі комунікації були різкими для інших учасників. Наступного разу спробуй висловлювати думку так, щоб всі могли почути і зрозуміти тебе»*. Метод «накладання» використовується студентами під час проходження навчальної практики у закладах загальної середньої освіти саме у виховних бесідах та групових проектах для поєднання позитивної оцінки активності учнів з делікатним зауваженням щодо аспектів, які потребують удосконалення, що сприяє формуванню взаємодовіри та підтримує мотивацію учнів.

Студенти також застосовують відкриті запитання як інструмент суб'єкт-суб'єктної взаємодії та стимулювання самостійного мислення учнів: *«Як би ти вирішив цю задачу?»* або *«Що допомогло б тобі краще зрозуміти тему?»*. Такі запитання допомагають учням відчувати себе активними учасниками процесу, а не об'єктами оцінювання, і формують культуру конструктивного діалогу та емпатії. Крім того, студенти під час навчальної педагогічної практики розробляють і проводять власні виховні заходи та проекти, де демонструють здатність створювати психологічно безпечне середовище, застосовувати емпатійне слухання та методи ненасильницького спілкування для управління поведінкою групи. У випадках конфліктної поведінки студенти навчаються реагувати без примусу, наприклад: *«Коли я чую голосні розмови під час обговорення, я відчуваю хвилювання, бо хочу, щоб кожен мав змогу висловити свою думку. Прошу вас на декілька хвилин зосередити увагу на завданні»*.

Рефлексивний компонент навчальної педагогічної практики студентів передбачає постійний аналіз власної педагогічної поведінки, оцінку ефективності застосованих стратегій та усвідомлення власних емоційних тригерів. Студенти вчать трансформувати реактивні звинувачення у конструктивні «Я-повідомлення», що сприяє розвитку емоційного інтелекту, стресостійкості та критичного мислення. Завдяки систематичному застосуванню отриманих на теоретичному і методичному етапах знань умінь та навичок, здобувачі вищої освіти формують власний комунікативний профіль, здатний забезпечувати психологічно без-

печну атмосферу під час позаурочних і виховних заходів, сприяти партнерській взаємодії з учнями, колегами, батьками та підтримувати високий рівень виховної роботи на засадах культури діалогу та емпатії.

Таким чином, третій етап практичної підготовки майбутніх учителів фізики та інформатики є підсумковим, оскільки саме під час виховних і позаурочних заходів студенти набувають реального досвіду застосування навичок ненасильницького спілкування через методи «Я-повідомлень», «накладання», що формує професійну компетентність для ефективної гуманістично орієнтованої педагогічної діяльності.

Висновки. Розвиток навичок ненасильницького спілкування у майбутніх учителів є багатоплановим і поступовим процесом, який передбачає поєднання теоретичної, методичної та практичної підготовки. Теоретичний етап забезпечує студентів фундаментальними знаннями про концептуальні моделі ненасильницького спілкування, алгоритми комунікації та основи емпатійного слухання, а також формує усвідомлення важливості конструктивного підходу до взаємодії з учнями. Методичний етап дозволяє перевести ці знання у конкретні педагогічні дії, відпрацьовувати техніки «Я-повідомлень», метод «накладання» та відкриті запитання, розробляти сценарії виховних та позаурочних заходів і моделювати різні педагогічні ситуації та кейси. Практичний етап, що реалізується під час навчальної педагогічної практики у ЗЗСО, дає можливість студентам застосувати набуті навички у реальних умовах, створювати психологічно безпечне середовище, управляти групою динамікою та підтримувати партнерські взаємини з учнями, колегами та батьками. У результаті системного проходження всіх трьох етапів студенти формують навички ненасильницького спілкування. Вони навчаються ідентифікувати власні емоційні тригери та трансформувати реактивні реакції у конструктивні комунікативні стратегії, що забезпечує ефективну гуманістично орієнтовану педагогічну діяльність. Такий підхід сприяє формуванню позитивного емоційного клімату у групах, стимулює активність та самостійність учнів, а також створює умови для партнерської взаємодії у системі «учень–учитель–батьки–колеги».

Таким чином, розвиток навичок ненасильницького спілкування у студентів – майбутніх учителів не лише покращує якість їхньої педагогічної діяльності, а й формує цілісну професійну компетентність, необхідну для успішної реалізації освітніх та виховних завдань у сучасному освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nosek, Marcianna & Gifford, Elizabeth & Kober, Brendan. Nonviolent Communication (NVC) training increases empathy in baccalaureate nursing students: A mixed method study. *Journal of Nursing Education and Practice*. 2014, Vol. 4, № 10, 1-15, DOI: 10.5430/jnep.v4n10p1.
2. Parkes J., Abercrombie S., McCarty T. Feedback sandwiches affect perceptions but not performance. *Advances in Health Sciences Education*. 2013. Vol. 18. P. 397-407. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10459-012-9377-9>
3. Van der Kolk B. A. *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. Viking, 2014
4. Басюк Н. В. Інтеграція принципів ненасильницької комунікації у професійну підготовку педагогів. *Педагогічний дискурс*. 2024, 36. С. 102-108.
5. Миколайчук А. В. Метод ненасильницького спілкування як універсальний інструмент створення безпечного інклюзивного середовища. *Педагогічний пошук*. 2022, 2. С. 66-67.
6. Пошивак І. Д. Особливості ненасильницької комунікації у цифровому освітньому просторі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. Т. 94, 2. С. 27-33.
7. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. Київ : МОН України, 2024. 65 с.
8. Роджерс К. Становлення особистості: погляд на психотерапію. Київ : Основи, 2021. 384 с.
9. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування. Київ : Книголав, 2020. 320 с.
10. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: говорити мирно в світі, повному конфліктів. Київ : Софія, 2021. 192 с.
11. Чумак Л. М. Ненасильницька комунікація як технологія формування гуманістичних взаємин у педагогічній взаємодії. *Психологічний журнал*. 2022, 2. С. 45-52.
12. Шевченко Т. Л. Медіаційна модель ненасильницької комунікації у шкільному середовищі. *Проблеми сучасної психології*. 2023, 61. С. 134-142.

REFERENCES

1. Nosek M., Gifford E., Kober B. (2014) Nonviolent Communication (NVC) training increases empathy in baccalaureate nursing students: A mixed method study *Journal of Nursing Education and Practice*. Vol. 4., № 10, 1-15 DOI: 10.5430/jnep.v4n10p1
2. Parkes J., Abercrombie S., McCarty T. (2013) Feedback sandwiches affect perceptions but not performance. *Advances in Health Sciences Education*. Vol. 18. P. 397-407. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10459-012-9377-9>
3. Van der Kolk B. A. *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. Viking, 2014
4. Basiuk N. V. (2024) Intehratsiia pryncypiv nenasyl'nyts'koi komunikatsii u profesiinu pidhotovku pedahohiv [Integration of Nonviolent Communication Principles into Professional Teacher Training] *Pedahohichnyi dyskurs*. No. 36. P. 102-108. [in Ukrainian].
5. Mykolaichuk A. V. (2022) Metod nenasyl'nyts'koho spilkuvannia yak universalnyi instrument stvorennia bezpechnoho inkluzyvnoho seredovyscha [Nonviolent Communication Method as a Universal Tool for Creating a Safe Inclusive Environment] *Pedahohichnyi poshuk*. No. 2. P. 66-67. [in Ukrainian].
6. Poshyvak I. D. (2023) Osoblyvosti nenasyl'nyts'koi komunikatsii u tsyfrovomu osvitnomu prostori [Features of Nonviolent Communication in the Digital Educational Environment] *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. Vol. 94, No. 2. P. 27-33. [in Ukrainian].
7. Profesiyni standart "Vchytel zakladu zahal'noi serednoi osvity" (2024) : zatv. nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.08.2024 No. 1225 [Professional Standard "Teacher of General Secondary Education Institution"]. Kyiv : MON Ukrainy. 65 p. [in Ukrainian].
8. Rodzhers K. (2021) Stanovlennia osobystosti: pohliad na psykhoterapiiu [On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy]. Kyiv : Osnovy. 384 p. [in Ukrainian].
9. Rozenberh M. (2020) Nenasyl'nyts'ke spilkuvannia [Nonviolent Communication]. Kyiv : Knyholav. 320 p. [in Ukrainian].
10. Rozenberh M. (2021) Nenasyl'nytske spilkuvannia: hovoryty myrno v sviti, povnomu konfliktiv [Nonviolent Communication: Speaking Peace in a World of Conflict]. Kyiv : Sofiia. 192 p. [in Ukrainian].
11. Chumak L. M. (2022) Nenasyl'nytska komunikatsiia yak tekhnolohiia formuvannia humanistychnykh vzaiemyn u pedahohichnii vzaiemodii [Nonviolent Communication as a Technology for Forming Humanistic Relationships in Pedagogical Interaction] *Psykhologichnyi zhurnal*. No. 2. P. 45-52. [in Ukrainian].
12. Shevchenko T. L. (2023) Mediatsiina model nenasyl'nyts'koi komunikatsii u shkilnomu seredovyschi [Mediation Model of Nonviolent Communication in the School Environment] *Problemy suchasnoi psykholohii*. No. 61. P. 134-142. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

